

LEBRIS | We know
CRISTIAN TRONCOTĂ

MOMENTE ȘI PORTRETE
DIN ISTORIA SERVICIILOR
SECRETE ROMÂNEȘTI
(1924 - 1989)

București 2020

Paul Editions

Cuprins

Peste un veac și jumătate de tradiție în activitatea serviciilor de informații și contrainformații românești.....	17
Consiliul Superior al Apărării Țării (CSAT) din perioada interbelică.....	35
SSI – Abwehr 1937 - 1940.....	41
Reconstituiri documentare privind lucrul cu agentura în practica SSI.....	72
Cadrul legislativ și metodologia profesională în activitatea SSI (1940-1945).....	84
Addenda la cazul Maimuca.....	93
Radu Dinulescu – amintiri de la Biroul II.....	100
Misiune în Cehoslovacia ocupată.....	128
SSI informează despre războiul sovieto-finlandez.....	134
Succese și eșecuri în activitatea Serviciului Secret pe spațiul sovietic în perioada interbelică.....	140
„Serviciile secrete de informații nu pot fi nicimai bune, dar nici mai rele decât regimul politic pe care îl apără”.....	154
Începuturile tragediilor - Un document ignorat.....	167
Odessa între glorie și tragedii – octombrie 1941.....	193
O chestiune de zile și ore în evaluări lucide: serviciile secrete	

românești despre iminența războiului germano-sovietic.....	217
Dezastrul de la Stalingrad în versiunea SSI.....	228
Traian Borcescu – riscurile jocului dublu.....	236
Despre 23 august 1944.....	279
Regele, Mareșalul, SSI - „troica” întoarcerii armelor!.....	291
SSI urmărește emigrația.....	295
Crime și răzbunări în stil comunist: Ghiță ordonă, Pantiușa execută.....	301
Exploatarea politică a „cazului” Remus Koffler: O reabilitare tacită.....	305
„Pacepa, agentul rușilor, a dat cea mai cruntă lovitură spionajului românesc“.....	321
Dezvăluiri: secretele cu care a fugit Mihai Pacepa în SUA: diamantele sintetice, traficul de arme clandestin, numele agenților străini.....	330
„Specialiștii” din decembrie 1989.....	334
Memorialiștii frontului secret despre relațiile tensionate dintre DSS și KGB în anii '80.....	344
Discursul antisecurist în spațiul public românesc - momentul decembrie 1989.....	353
Jocul Securității.....	389
Lista abrevierilor.....	397
Bibliografie.....	401

PESTE UN VEAC ȘI JUMĂTATE DE TRADIȚIE ÎN ACTIVITATEA SERVICIILOR DE INFORMAȚII ȘI CONTRAINFORMAȚII ROMÂNEȘTI

A trecut mai bine de un secol și jumătate de la apariția primei structuri instituționalizate de informații române. Iată și motivul pentru care, la acest moment aniversar, se cuvine a face o scurtă retrospectivă istorică asupra evoluției acestor structuri, mai numite generic și servicii secrete de informații. Ea ne dezvăluie, înainte de toate, un adevăr de necontestat, și anume că, de la fondarea statului român modern și până astăzi, există o continuitate a preocupărilor de adaptare permanentă a instituțiilor statale, inclusiv a serviciilor secrete de informații, la necesitățile impuse de dezvoltarea economică, politică, culturală și societală a României. Prin urmare, cunoașterea trecutului, adică a istoriei, reconstituită corect pe baze documentare și conform principiului antic *sine ira et studio*, nu reprezintă o chestiune de simplă curiozitate sau o tendință de mofit cultural la modă, după cum cred unii, ci mai degrabă o necesitate de integrare la pulsul unei societăți globale și/sau globalizatoare.

De la cristalizarea primelor structuri instituționalizate și până în prezent, în funcție și de etapele istorice parcurse de societatea românească, s-au succedat mai multe generații de ofițeri de informații, fiecare cu experiența, realizările și limitele ei în arta informațiilor, adică în inteligența și imaginația creatoare dovedite în conceperea structurilor, în îmbinarea metodelor, mijloacelor și procedeele pentru obținerea și valorificarea informațiilor necesare sistemului național de apărare și securitate. Pe de altă parte, istoria serviciilor secrete române ne dezvăluie problematica de ansamblu a securității naționale și rolul pe care instituțiile de

intelligence s-au străduit să-l joace în interesul apărării și promovării valorilor și intereselor românești.

Un serviciu de informații cu atribuții în domeniul apărării securității național-statale își câștigă cu greutate și în focul confruntărilor reale de-a lungul mai multor generații de ofițeri profesioniști, un bun prestigiu, adică încrederea oamenilor pe care îi apără, loialitatea altor structuri naționale ori străine cu care cooperează curent și în momente de tensiune în relațiile internaționale sau pe probleme de interes intern și/sau global. Fără încrederea și susținerea din partea acestora, gestionarea crizelor, indiferent de dimensiunea lor sau a factorilor de risc care le generează, rămâne doar o amăgitoare iluzie.

La fel de neproductivă, uneori chiar profund nocivă, se poate dovedi și ruptura totală de tradiție. Aici, rolul cunoașterii istoriei devine mai limpede ca oricând. Ești obligat să cunoști istoria pentru a nu-i mai repeta greșelile. A o lua mereu de la capăt, bâjbâind pe un teren gol sau căutând să se copieze în exclusivitate modele străine, fără să se țină seama de specificul național ori să se conserve în forme travestite aceste modele - deși istoria a demonstrat că nu sunt corespunzătoare -, înseamnă a face un joc periculos și total contrar intereselor de apărare și securitate național-statală. Or, la ora actuală, nimeni nu-și poate permite să rateze șansa de a se așeza pe un teren solid și de a-și exploata propria tradiție. Transformările nu se pot produce brusc, ci în timp, totul e să existe o strategie pe termen scurt, mediu și lung realizabilă și îndeplinită cu răbdare, responsabilitate și tenacitate, în etape rezonabile și pas cu pas.

De la Alexandru Ioan Cuza la Primul Război Mondial

Un moment important îl constituie data de 12 noiembrie 1859, când domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin Înaltul ordin de zi nr. 83, a înființat Statul Major General al armatei, în componența căruia a apărut ca element de structură Secția a II-a, primul serviciu de informații al armatei române, condus de sublocotenentul Gheorghe Slăniceanu, ajutat de sublocotenentul Ștefan Fălcoianu. Principalele atribuții fixate prin actul normativ

au fost: întocmirea lucrărilor statistice, culegerea și centralizarea datelor și informațiilor ce interesau operațiile tactice și strategice, precum și cunoașterea itinerariilor militare.

Secția a II-a și-a desfășurat activitatea până în anul 1865, când Statul Major General a fost desființat, atribuțiile sale administrative fiind trecute la Direcția I din Ministerul de Război. Ofițerii au fost repartizați la corpurile de trupă și la cele patru divizii teritoriale existente atunci, constituindu-se într-un „corp de stat-major” cu ofițerii dispersați pe teritoriu. Documentele atestă că în cadrul preocupărilor pentru înzestrare și mai buna organizare militară, la 17 martie 1877 a luat ființă Depozitul General de Război, în cadrul căruia s-a constituit Secția a II-a cu misiuni de informare și cercetare, iar la 14 august același an, Secția a II-a a fost inclusă în organica Marelui Cartier General, o parte din efectivele secției fiind trimise să lucreze direct cu trupele operative.

Experiența războiului din 1877 - 1878 reliefase din plin necesitatea funcționării permanente a unui organism superior de concepție și comandă, menit să asigure adaptarea structurilor militare la noile condiții de dezvoltare create de obținerea independenței naționale și de numeroasele modificări survenite în raporturile de forțe pe arena internațională.

La 29 noiembrie 1882, prin Înalt Decret Regal, cu nr. 2945, Statul Major General a devenit organul permanent de conducere a armatei, având în componență trei secții: Secția I (personal, mobilizare, operații), Secția a II-a (informații) și Secția a III-a (comunicații și transporturi).

Legea asupra serviciului de stat major, promulgată în 1883, prin Înaltul Decret Regal cu nr. 809 și Regulamentul serviciului de stat major, elaborat cu un an mai târziu, au stabilit în detaliu atribuțiile noului organism și componentele sale. Conform Regulamentului, Secția a II-a avea următoarele atribuții: reglementarea și pregătirea diferitelor servicii auxiliare ale armatei și corpurilor de armată în campanie, precum și serviciilor de căi ferate, poștă, telegraf, informații; studiul forțelor militare ale diferitelor state străine și observarea continuă a afacerilor lor militare; istoricul campaniilor și marilor operațiuni ale armatei; studiul și experimentarea chestiunilor științifice care prezintă un oarecare interes pentru armată.

Prin legea din 17 martie 1905 s-a creat un Serviciu al Poliției Generale a Statului în Direcția Administrației Generale din Ministerul de Interne, care avea în obiectiv supravegherea curentelor subversive și examinarea stării de spirit a populației. Acest serviciu centraliza rapoartele informative ale polițiștilor din țară și le prezenta ministrului de Interne spre rezolvare. Polițiile de la orașe erau subordonate prefectilor de județ. La Prefectura Poliției Capitalei exista un Birou de informații care se ocupa de problemele specifice poliției judiciare.

E bine cunoscut faptul că răscoalele țărănești din 1907 au surprins factorii de conducere ai statului român. Neputându-se stabili geneza acestor evenimente s-a simțit nevoia creării unor structuri specializate care să dispună de „antene răspândite pe tot teritoriul țării și care să îndeplinească atât misiunea contrainformativă cât și pe cea informativă, peste frontiere”. Acestea au fost în esență cauzele care au condus la înființarea, în anul 1908, a Direcției Siguranței Generale a Statului din Ministerul de Interne. Noua instituție avea ca principale atribuții „să conducă activitatea polițienească, administrativă și judiciară pe întreg teritoriul țării”.

O experiență extrem de interesantă a fost acumulată în perioada Primului Război Mondial. Marele savant Nicolae Iorga sesizase cu multă amărăciune gravele vulnerabilități ale societății românești în păstrarea secretelor, ceea ce l-a îndemnat să publice, la 14 iunie 1915, articolul intitulat „*Cum ne luptăm cu spionii*”. Iată ce spunea Iorga: „Desigur, prezența spionilor e o primejdie pentru țară când vin să cumpere pe cineva, iar când au cumpărat pe atâția. Aici e durerea. Și aici vedem și leacul. Pentru spionii care vreau să afle să tăcem. Pentru spionii care vreau să cumpere, Doamne, să-i refuzăm! Atunci, neavând nici o ocupație aici se vor duce aiurea. Astfel, dacă gonim pe ăștia vin alții. Fiindcă, din nenorocire, îi cheamă pe aceia care nu se pot goni!”.

Fără o instruire specială și probabil fără prea multe cunoștințe tehnice în domeniu, Nicolae Iorga formula esența activității de spionaj și contraspionaj: spionul, interesat să știe și să cumpere totul, nu trebuie alungat, ci supravegheat cu atenție, iar atunci când este cazul refuzat cu șiretenie. Pentru aceasta populația ar trebui să fie bine instruită în păstrarea secretelor și să fie vigilentă în fața oricăror tentații. A tăcea și a refuza ofertele spionilor în-

seamă, în concepția lui Iorga, gesturi de adevărat patriotism la îndemâna fiecărui membru al cetății?

O nouă reorganizare a structurilor informative de siguranță s-a produs în baza Legii pentru organizarea Ministerului de Interne din 20 iunie 1913. Ca structuri informative s-au creat Siguranța Generală a Statului și Jandarmeria rurală. Siguranța Generală a Statului era condusă de comisarul Iancu Panaitescu și integrată Direcțiunii Poliției și Siguranței Generale. A fost principalul organ secret pentru culegerea și valorificarea informațiilor cu relevanță pentru apărarea siguranței statului. Această structură informativă a avut în componere două compartimente: Serviciul Secretariatului (organ central care aduna și sintetiza fluxul informațional) și Brigăzile speciale de siguranță (mai numite și Servicii speciale de siguranță), ca organisme teritoriale cu atribuții informative și de contraspionaj.

În punctele strategice ale țării au fost create sub-brigăzi speciale, ca de exemplu la Cernavodă pentru supravegherea podului de cale ferată sau la Porțile de Fier pentru controlul navigației, în Câmpina pentru siguranța schelelor petrolifere din Valea Prahovei etc.

La acea dată, se pare că organele de poliție și siguranță românești se bucurau de un anumit prestigiu internațional. Dovada o constituie faptul că România a trimis o delegație condusă de Romulus Voinescu, inspectorul general al Poliției Române, la primul Congres Internațional de Poliție Judiciară, ținut la Monaco, între 14 - 18 aprilie 1914. La acest congres Romulus Voinescu a avut o intervenție interesantă despre o serie de probleme din domeniul criminalisticii. În unanimitate, participanții la congres au hotărât organizarea, în 1916, a celui de-al doilea congres la București. Datorită izbucnirii războiului mondial în vara anului 1914, al doilea congres internațional de criminalistică a fost amânat după terminarea luptelor și încheierea păcii.

⁷ Se spune că lordul Robertson, fost secretar general al NATO, analizând riscurile societății globale care pun în pericol însăși societatea umană, s-a exprimat în 1999, pentru prima dată, în legătură cu necesitatea unei culturi de securitate ca parte componentă a culturii universale. Dacă e să citim cu atenție ceea ce ne spunea Iorga încă din 1915, va trebui să recunoaștem că, cel puțin noi românii, cunoșteam sau ar fi trebuit să cunoaștem în sensul de a lua în serios vorbele marelui savant, despre utilitatea culturii de securitate, care, la drept vorbind, în ziua de azi preocupă multe minți lucide atât ale formatorilor de opinie cât și ale celor care veghează cu responsabilitate profesională la apărarea și promovarea valorilor naționale.

Pentru îndeplinirea misiunilor încredințate, structurile informative din Siguranță cooperau cu formațiunile de poliție din orașe, gări, porturi și punctele de frontieră, precum și cu cele ale Jandarmeriei.

Serviciile de siguranță au inițiat acțiuni ofensive care au vizat interceptarea documentelor secrete ale serviciilor de spionaj străine. Eugen Cristescu menționa în lucrarea sa memorialistică faptul că „Siguranța Generală a devalizat o serie de curieri diplomatici ai statelor din Europa Centrală, ceea ce a adus un important material informativ, politic și militar”.

O altă structură instituționalizată era Jandarmeria rurală care era formată din unități de jandarmi cu competență pe raza satelor și comunelor. Pe lângă paza și apărarea unor unități economice, asigurarea căilor de comunicații, formațiunile de jandarmi aveau pentru mediul rural și misiuni de supraveghere a persoanelor suspecte. În Capitală fuseseră organizate posturi de jandarmi speciale pentru paza fabricilor de armament și a celor ce furnizau materiale pentru armată. În martie 1916 s-au înființat posturi de jandarmi, formate din rezerviști, pentru paza și supravegherea trecătorilor din Munții Carpați și din zona în care erau concentrate unitățile armatei de acoperire.

Unități speciale de jandarmi participau și la îndeplinirea unor misiuni de gardă și securitate, prilejuite de sosirea în România a unor conducători de state. Spre exemplificare, la 14 iunie 1914, în timpul vizitei făcute la Constanța de Țarul Rusiei, Nicolae al II-lea, au fost concentrați în acest oraș peste 500 de jandarmi.

La Inspectoratul General al Jandarmeriei funcționa un birou de analiză și sinteză a informațiilor obținute din teritoriu. Buletinele, notele, rapoartele și dările de seamă întocmite erau trimise, în funcție de conținut, președintelui Consiliului de Miniștri, Ministerului de Interne, Ministerului Afacerilor Externe, Marele Stat Major sau altor ministere de resort.

Structura informativă a Ministerului Apărării Naționale este atestată atât în lucrările memorialistice cât și în documentele de arhivă. În confesiunile sale, Eugen Cristescu ne oferă următoarele detalii în legătură cu Serviciul de Informații al Armatei Române: „Marele Stat Major, prin Secțiunea a II-a, activa și el în domeniul informativ. Pe lângă statele-majore ale marilor unități militare

funcționa câte un Birou II, care făcea contrainformații în armată și contraspionaj în teritoriu. Prin ofițeri special pregătiți și agenți de frontieră se infiltrau în țările vecine elemente informative pentru adunarea materialului ce-i era necesar, în special în Ardeal, unde aceștia aveau legături cu patrioții români din acea provincie. La Școala de Război se predau cursuri speciale pentru pregătirea ofițerilor în acest domeniu“.

Afirmațiile lui Eugen Cristescu sunt confirmate de documentele de arhivă. Astfel, Biroul 5 din Secția a II-a a Marelui Stat Major este atestat documentar de „Proiectul de organizare“ întocmit probabil în primăvara anului 1916. Biroul era condus de un ofițer superior, în grad de locotenent-colonel și de un ajutor, în grad de maior. Era format din două diviziuni. Diviziunea I (Studiul armatelor străine), compusă din 4 subdiviziuni: A (Austro-Ungaria); R (Rusia); G.F. (Germania, Franța, Italia și Elveția); B (Peninsula Balcanică – Bulgaria, Serbia, Grecia, Turcia și Albania). Diviziunea a II-a (Serviciul Informațiilor), condusă de subșeful Biroului 5, era compusă din trei subdiviziuni: Subdiviziunea I (Serviciul interior sau contraspionaj), condusă de un civil, iar principala ei misiune era de a „împiedica organizațiile de spionaj străine să acționeze pe teritoriul românesc“, „la nevoie să le intoxice cu știri false“; Subdiviziunea a II-a (Serviciul exterior), formată din agenți permanenți și ficși, cu reședința în orașele Odessa, Chișinău, Ungheni-Ruși, Sofia, Șumla, Timișoara, Sibiu, Cernăuți, Belgrad, Brașov și Rusciuk. Agenții erau recrutați dintre români, pe baza sentimentelor de naționalitate și puteau să-și creeze la rândul lor agenți, ceea ce înseamnă că jucau rolul de rezidenți, iar informațiile trebuiau comunicate direct la centru; Subdiviziunea a III-a (Serviciul mobil) avea în componență agenți mobili sau de legătură și curieri de control. Agenții mobili făceau legătura cu agenții ficși, aducând informații sau transmitând ordine. Aceștia trebuiau să cunoască foarte bine limba și obiceiurile locuitorilor din țara în care erau trimiși în misiune. Curierii de control erau ofițeri din statul-major care se deplasau pentru a lua corespondența de la atașatii militari și a le transmite instrucțiuni. De asemenea, pe timpul misiunii trebuiau să culeagă informații prin observare directă, în urma cărora întocmeau un raport (memoriu). Astfel de misiuni erau încredințate cel puțin o dată pe lună.

Serviciul Supravegherii Știrilor a fost un alt organism mai bine structurat, format din personalul de la Palatul Poștei Centrale care depusese jurământul pentru păstrarea secretului. Misiunile încredințate acestui serviciu au fost: de a intercepta și distruge la timp orice știre despre armata română de operații care putea ajunge la inamic; de a intercepta știrile privind inamicul potențial ce puteau interesa autoritățile românești din punct de vedere politic și militar; de a informa opinia publică cu ceea ce considera necesar, cu condiția de a nu divulga secrete militare. Această structură strict specializată luase ființă prin Instrucțiunile din 5 ianuarie 1915 și era organizată pe două secții: Secția poștală și telegrafică (cu trei componente - poșta cu străinătatea, corespondența telegrafică cu străinătatea și corespondența telefonică); Secția presei (care avea în componere două compartimente - comunicate și relații cu corespondenții presei din țară și cu ziarele).

Imediat după înființarea Serviciului Supravegherii Știrilor, la propunerea șefului de Stat Major General al Armatei, general de divizie Vasile Zottu - și cu aprobarea președintelui Consiliului de Miniștri și ministru de Război, Ion I.C.Brătianu -, au intrat în vigoare „Instrucțiunile relative la controlul corespondenței private din zona armatei de operațiuni și de etape spre interiorul țării”. Conform acestor „Instrucțiuni”, corespondența privată a militarilor, indiferent de grad, trebuia făcută doar pe cărți poștale militare. O astfel de corespondență era supusă cenzurii militare, de către comandanții de companie, escadron, baterie, serviciu sau formațiuni de etape, pe propria lor răspundere și era transportată în saci speciali. „Instrucțiunile” interziceau militarilor să scrie prin corespondența privată date despre „chestiuni în legătură cu armata, ca mișcări de trupe, localități ocupate, aprecieri de situație etc.”. De asemenea, nu se putea întrebuița corespondența cifrată și nici cernelurile speciale ori simpatice. Orice încălcare a acestor prevederi avea ca rezultat „punerea în urmărire a trimițătorului și a destinatarului”. Corespondența ce nu putea fi trimisă mai departe, la destinatar, trebuia distrusă prin ardere, iar în cazuri suspecte urma să fie trimisă Serviciului de Siguranță spre anchetare.

Având în vedere organizarea și misiunile încredințate se poate spune că Serviciul Supravegherii Știrilor a fost o structură specializată cu rol de culegere de informații, dar și de protecție con-

informativă, prin cenzură. Informațiile obținute erau sintetizate, evaluate și difuzate regelui, primului ministru, ministrului de Război, ministrului de Externe și șefului Marelui Stat Major. Din nefericire, nici această structură informativă, relativ bine concepută și organizată, nu a avut eficiența scontată, având în vedere că directorul Poștelor și Telecomunicațiilor, Victor Verza - datorită propriilor convingeri politice „germanofile” -, a procedat la sustragerea unor prețioase informații confidențiale pe care le transmitea agenților germani și austro-ungari.

Biroul de cercetări și informațiuni de pe lângă Ministerul Justiției este un alt organism atestat documentar, ce poate fi integrat comunității informative. Era condus, până la 2 martie 1917 de un anume magistrat cu delegație, M. Haralamb, om de temut pentru cei care l-au cunoscut. Prin jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 227/10 iunie 1917 (publicat în Monitorul Oficial nr. 63 din 15/28 iunie 1917) respectivul birou s-a transformat oficial în Comisia de Cercetări și Informații interesând ordinea publică și siguranța generală a Statului. Structura era compusă din 7 membri, magistrați consilieri la Înalta Curte de Justiție și Casație⁸.

În sfera de competență a acestui birou intrau cazurile mai deosebite, inclusiv cele de trădare și spionaj. După finalizarea cercetărilor, se întocmea un referat cu propuneri pentru Ministerul Justiției. De regulă, cazurile erau trimise spre judecată Curților Marțiale de pe lângă raza lor de competență. Au fost și situații când biroul a sugerat Ministerului Justiției să propună Consiliului de Miniștri instituirea unei comisii de cercetare cu sarcina de a analiza cazul, întrucât fuseseră implicați înalți funcționari de stat, ziariști și persoane de vază ai vieții publice românești. Lucrarea a rămas nefinalizată - este vorba despre celebrul dosar Gunther -, ceea ce înseamnă că am avut o clasă politică solidară și conștientă în susținerea idealului național, dar mai puțin interesată în promovarea legalității cu orice risc.

*

⁸ Vezi pe larg Bogdan Constantin Dogaru, *Serviciul de contraspionaj și contrasabotaj al Ministerului Justiției (1916-1918)*, în „Ziarul de Vrancea”, 5 iulie 2015 și la adresa [https://www.ziaruldevrancea.ro /special/ educatie/ 1588819546-serviciul-de-contraspionaj-%C8%99i-contrasabotaj-al-ministerului-justi%C8%99Biei-\(1916-1918\).html](https://www.ziaruldevrancea.ro /special/ educatie/ 1588819546-serviciul-de-contraspionaj-%C8%99i-contrasabotaj-al-ministerului-justi%C8%99Biei-(1916-1918).html)

O altă experiență importantă în domeniul informațiilor cu caracter militar o constituie organizarea unui așa-numit „Serviciu de informații al Deltei“, despre care amintește Mihail Moruzov într-un raport înaintat M.St.M. în 1934 și se confirmă prin câteva documente publicate. În realitate nu putea fi vorba de un serviciu de informații aparte, ci de o „structură informativă secretă“ care lucra tot sub ordinele Marelui Cartier General al armatei române.

Cifre de bilanț ale activității contrainformative a „Serviciului de informații al Deltei“ sunt edificatoare. Până la sfârșitul războiului, s-a reușit capturarea a 156 de spioni dintr-un total de 178 câți fuseseră trimiși în liniile de apărare ale armatei române de Serviciul de informații al armatei germane. Același document mai menționează că „inamicul n-a reușit să distrugă nici un depozit de muniții, de aprovizionare, nici case, cum s-au petrecut lucrurile în zona celorlalte fronturi“, tocmai datorită vigilenței agenților lui Moruzov.

Dar activitatea structurii informative din Deltă și-a făcut simțită prezența în beneficiul intereselor românești și după armistițiul (5/18 martie 1918) și încheierea păcii de la București (24 aprilie/7 mai 1918) între România și Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria, Turcia). Prin tratatul de pace, oficial trebuia să se pună capăt oricărei activități informative împotriva foștilor inamici. Prin Ordinul ministrului de Război din 31 martie/12 aprilie 1918, fuseseră desființate atașaturile militare pe lângă comandamentele Puterilor Antantei, ceea ce dădea o serioasă lovitură activității informative. Fiind o structură informativă bine conspirată, rămasă în activitate, Serviciul de informații al Deltei, merită de data aceasta să fie considerat ca un serviciu secret de sine stătător (structură de rezistență).

Executând un ordin al Marelui Cartier General al armatei române, Serviciul de informații al Deltei a putut împiedica un acord între Armata Roșie și armatele Puterilor Centrale de pe frontul dobrogean. Acțiunea a fost riscantă, dar de excepțională valoare strategică, întrucât realizarea acordului ar fi îngreunat și mai mult situația României. Despre modalitățile concrete în care s-au petrecut faptele, raportul întocmit de Mihail Moruzov aduce

...mănunte interesante. Împreună cu câțiva agenți experimentați, profitând și de împrejurările confuze din rândurile armatei ruse, s-a reușit infiltrarea în componerea delegației Armatei Roșii. Prin aceasta - se spune în raport - s-a adus un real serviciu Armatei Aliate de pe frontul Salonicului, la care se referea acordul ce urma să se încheie, deoarece Comandamentul Statelor Centrale stabilise înțelegerea cu delegația Armatei Roșii, ca aceasta din urmă să trimită delegați pe frontul Salonicului, unde se aflau două divizii rusești, care se învoiseră deja cu Comandamentul Statelor Centrale să se predea în întregime, dar așteptau numai sosirea delegațiilor Armatei Roșii”. Prin tot felul de tergiversări inscenate de Moruzov și agenții săi, înainte de sosirea delegațiilor de la Moscova „s-a putut telegrafia Marelui Cartier General Român prin amiralul Coandă⁹ [...] anunțând la rândul său Marelui Cartier Aliat, cele două divizii au fost retrase la timp și lovitura pusă la cale de Comandamentul Armatei Centrale, prin defecțiunea ce se organizase, a putut fi dejucată în timp util”.

Alte fapte din activitatea Serviciului de informații al Deltei, ce merită atenție, sunt cele desfășurate în perioada reluării Basarabiei și unirii ei la teritoriul românesc. După cum atestă documentul din 1934, „acest Serviciu a adus un aport însemnat acțiunii armatei noastre prin aceea că s-au putut salva ofițeri, trupe și demnitari căzuți în mâinile bolșevicilor”, și că „s-au putut dejuca toate acțiunile armatei bolșevice și acapara toate depozitele rusești”. Moruzov personal - din ordinul Marelui Cartier General al armatei române -, prin diverse combinații, a reușit să devină comandantul unor contingente ale Armatei Roșii, care ulterior au fost dizolvate. Prin alte combinații, făcute din proprie inițiativă, șeful Serviciului de informații al Deltei a izbutit să aranjeze cumpărarea cu două milioane lei „a câtorva contratorpiloare, canoniere, un atelier naval, o serie de vedete, șleपुरi cu muniții și

⁹ Este vorba despre amiralul Ion Coandă, primul comandant al navei școală Bricul Mircea. În 1896 a înființat Serviciul Maritim Român pe care l-a condus până în 1908. În timpul Primului Război Mondial a îndeplinit funcția de comisar al guvernului pe lângă armata de operațiuni din Delta Dunării, aducându-și o contribuție importantă la stabilizarea frontului pe cursul Dunării și al brațului Sfântul Gheorghe, după ocuparea Dobrogei, împiedicând astfel ocuparea Deltei. A colaborat cu Serviciul de Informații al Deltei, condus de Moruzov; https://ro.wikipedia.org/wiki/Ion_Coand%C4%83 accesat la 20 mai 2017.

alte vase, care formau flota rusă de pe Dunăre și Marea Neagră, în punctele Chilia, Vâlcov și Sulina”. Dar, dezlănțuirea neprevăzută a luptelor a zădărnicit acest aranjament, care desigur ar fi adus beneficii importante în domeniul înzestrării armatei române. De aici rezultă cu claritate necesitatea coordonării perfecte a planurilor de comandament cu acțiunile informative în adâncime, prin ținerea legăturii permanente în ambele sensuri. Probabil că lipsa unor mijloace tehnice de comunicare rapidă, pentru a asigura transmiterea ordinelor și primirea rapoartelor în timp operativ, dar care să garanteze și perfecta conspirativitate sau acoperire a acțiunilor, a zădărnicit întreprinderea lui Moruzov, de altfel, destul de temerară în concepția ei.

Prin acțiunile diversioniste concepute și realizate contra armatelor bolșevice, Moruzov a intrat și în vizorul temutei CEKA, organul de securitate al revoluției sovietice, condusă de Felix Dzerjinski.

Noi structuri informative

Oricum, se poate constata că Serviciul de informații al armatei române, pe ansamblul său, atât prin structurile oficiale, cât și prin cele secrete, a urmat o evoluție determinată de mersul evenimentelor politico-militare interne și internaționale și, implicit de situația armatei române, în funcție de necesitățile planurilor de campanie sau ordinelor operative. Cele două structuri informative (oficiale și secrete) s-au completat reciproc. Așa ne explicăm faptul că s-au obținut rezultate importante prin structurile secrete, atât în timpul armistițiului și păcii, cât și în campania contra Ungariei comuniste, într-o perioadă când Serviciul de informații oficial suferea modificări și reorganizări la intervale scurte încât este greu să credem că-și putea intra rapid în atribuții. De exemplu, la 12 iunie 1918, prin Ordinul de zi nr.191, semnat de generalul Constantin Cristescu - șeful Marelui Stat Major -, se reorganiza Secția a IV-a informații, care adapta activitatea în domeniu pentru situația de pace.

La 28 octombrie/10 noiembrie 1918, intervenind a doua mobilizare a armatei române s-a trecut la organizarea pentru campanie. Cu această ocazie s-a creat Secția a II-a (cu un birou

de informații și altul de contrainformații) pentru „Armata de operațiuni” - subordonat Marelui Cartier General, Secția a IV-a informații - la „Partea sedentară”, subordonat Marelui Stat Major. În sfârșit, la 18 aprilie 1918 prin Înaltul Decret regal cu nr. 1979, prin care se aprobau modificările și completările la Legea de organizare a Ministerului de Război, s-a procedat la o nouă reorganizare a Serviciilor de informații, cu o structură mult mai complexă. A fost creată Secția a V-a informații și contrainformații, pusă sub comanda colonelului Constantin Bălcescu. Ea a fost inclusă în Diviziunea a II-a a Marelui Stat Major și era organizată pe două birouri.

Biroul 1 informații care dispunea de 4 sub-birouri: Studiul armatelor din Balcani; Studiul armatelor din Vest; Studiul armatelor din Est plus Germania și Austria; Redactarea și tipărirea buletinelor de informații periodice, broșuri cu studii făcute asupra armatelor străine și lunară pregătitoare, privind cursurile de informații;

Biroul 2 contrainformații era structurat doar pe două sub-birouri: Culegerea și adunarea prin agenți a informațiilor secrete din țările străine și Serviciul columbofil; Serviciul de contrainformații, contraspionaj, propagandă și cenzură.

Au fost numiți din nou atașați militari în capitalele Puterilor Aliate (Roma, Paris, Londra, Washington, Praga, Varșovia și Belgrad), numai că de astă dată se subordonau Biroului 1 din Secția a 5-a. Această structură organizatorică oficială a jucat mai degrabă rolul tehnic, adică de primire, stocare, prelucrare și valorificare a informațiilor ce veneau în flux continuu la Marele Stat Major de la structurile informative secrete.

Pentru a face față situației deosebit de complexe cu care s-a confruntat guvernul român, dar mai ales armata, Marele Stat Major a fost reorganizat, la 18 aprilie 1919, conform Decretului Lege nr. 1579/1919, care aducea modificări Regulamentului de organizare a Ministerului de Război și Marelui Stat Major. În scopul unei mai bune cooperări a activității, compartimentele din structura Statului Major au fost grupate în două diviziuni, subordonate subșefilor Statului Major General. *Secția a 5-a Informații și Contrainformații* (fusesse renumerotată) se subordona Diviziunii a II-a și se confrunta cu o diversitate de probleme

generate de necesitatea supravegherii informative a teritoriilor revenite la patria mamă, de situația militară de la frontiera de est (Basarabia și Bucovina), de revenirea în țară a foștilor prizonieri atât din est cât și din vest, radicalizați de ideile bolșevismului, de menținerea sub arme a unor contingente o perioadă mult prea îndelungată.

Organizarea pe două birouri nu putea să acopere toate problemele specifice acelei perioade, astfel că au fost înființate două noi birouri: Biroul 3 Propagandă și Biroul 4 Cifru.

Documentele atestă existența unei alte structuri informative, numită *Secția Militară Secretă* (S.M.S.) care și-a desfășurat activitatea în Transilvania în perioada noiembrie 1918-noiembrie 1919. Acest serviciu de informații, unic în felul lui și foarte apropiat de cerințele moderne ale timpului, avea 31 de membri interni și 46 externi, fiind organizat pe patru secții: o secție de spionaj și informații politice (condusă de medicul Carol I. Sotel), o secție militară (condusă de colonelul Emilian Savu), o secție de propagandă (al cărei șef era inginerul Gheorghe Chelemen) și o secție muncitorească (condusă de preotul militar dr. Iuliu Florian). Realizările concrete ale Serviciului Militar Secret au fost descrise de Aurel Gociman, într-o lucrare intitulată *România și revizionismul maghiar*, apărută în 1934, în care a publicat și 13 documente (rapoarte). Prin conținutul lor rapoartele atestă din plin veridicitatea următoarelor afirmații: „Membrii acestei organizații [S.M.S. - C.T.] au dat dovadă de un curaj și o disciplină extraordinară, și de numele lor sunt legate multe acte de eroism românesc, înainte și după intrarea armatei române [în Ardeal - C.T.]. Amintim câteva: au demontat 16 tunuri ungurești din Cetățuia Clujului cu care secuii vroiau să iasă în întâmpinarea armatelor române; la Dej au demontat 6 tunuri; au cutreierat tranșeele secuiești făcând rapoarte și spionaj; au adus documente secrete din Budapesta; au reușit să pună mâna pe arhivele profesorului Apathi; au scăpat pe mulți români condamnați la moarte în Ungaria; pentru Conferința de pace au furnizat acte de mare preț pentru interesele românești; au prins spioni unguri; au confiscat multe milioane de coroane transmise din Budapesta ungarilor din Ardeal; au înființat gărzi naționale la sate și consilii; au construit linii telegrafice secrete, prinzând ordinele ce s-au dat din Ungaria

sfaturilor și gărzilor ungurești din Ardeal etc. La rugămintea Comandamentului trupelor române din Transilvania, această organizație [S.M.S. - C.T.] a funcționat până la data de 1 noiembrie 1919, servind cu același eroism cauza românească”.

Serviciul Secret de Informații al Armatei Române

După 1920, Serviciul de Siguranță al Dobrogei a rămas în structura Ministerului de Interne. În anul 1924, Serviciul a fost trecut la Marele Stat Major, sub denumirea de „Serviciul Secret de Informații al Armatei Române”, fiind totodată reorganizat, în special pe linie contrainformativă. Reorganizarea Serviciului Secret ar putea să fi fost determinată și de situația internă și internațională a momentului. În acel an, aproape jumătate din teritoriul țării se afla sub stare de asediu, situație ce se datora știrilor alarmante care veneau de pe cele trei fronturi (est, vest și sud). Erau cele trei direcții dinspre care România avea mari dificultăți în domeniul securității și apărării. Bulgaria, Ungaria și mai ales Rusia Sovietică au fost vecinii României care au promovat, în perioada interbelică, politici revizioniste foarte agresive.

Serviciul Secret a fost deci organizat ca structură civilă, o veritabilă agentură secretă, perfect acoperită, atașată Marelui Stat Major, ce-i încredința de regulă următoarele misiuni cu caracter informativ: studiul ofensiv și defensiv al zonelor din raza de competență; semnalarea imediată a oricăror mișcări de trupe sau agenți în regiunile respective; sesizarea oricăror acțiuni din partea potențialilor inamici care puteau aduce prejudicii sistemului defensiv de apărare.

Un moment important în activitatea Serviciului Secret de Informații al Armatei Române îl constituie data de 20 aprilie 1934, când a intrat în vigoare primul regulament ce-i fixa cadrul instituțional și principalele atribuții.

În articolul 1, Regulamentul din 20 aprilie 1934 preciza că Serviciul Secret constituie organul tehnic al Serviciului de informații al armatei, iar articolul următor îi stabilea ca principală misiune „procurarea de informații (interne și externe) cu caracter general pentru Ministerul Apărării Naționale, atât în timp de război, cât și în timp de pace”. Spre deosebire de perioada 1920 -